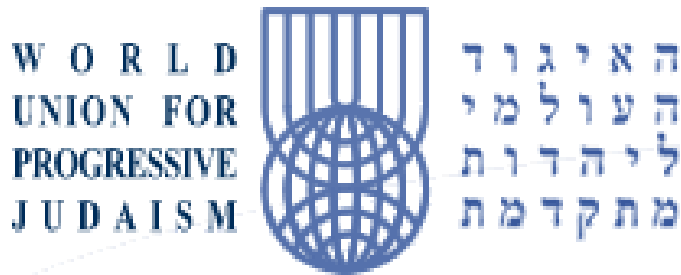

5777

Torah from Around the World

Bedenk altijd: vreugde is niet iets bijkomstigs in je spirituele zoeken. Het is van levensbelang.

Rabbi Nachman van Bratzlav

Sjabbat 24 december 2016 / 24 kislev, Wajésjev, Beresjiet/Genesis 37:1 – 40:22
Tanach: blz. 76 - 83
Haftara: Amos 2:6 – 3:8
Tanach: blz. 1167 - 1169

Commentaar: Rabbijn Elli Tikvah Sarah, rabbijn van de Brighton and Hove Progressive Synagoge, Engeland.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

De bestudering van mannelijkheid

Het verhaal over Josef is een van de bekendste uit de Hebreeuwse Bijbel. Het is een mini-novelle, die ons de vier sidrot van het boek Beresjiet / Genesis bezighoudt: Wajésjev, Mikeets, Wajigasj en Wajechi (Beresjiet/Genesis 37-1 tot 50:26). De kern van het verhaal is de problematische relatie tussen Josef en zijn tien oudere broers: Reoewén, Sjim'on, Levi, Jehoeda, Dan, Naftali, Gad, Asjer, Jissaschar en Zewoelen (Wajétsé, Beresjiet 29:31-30:20).

De verstoorde relatie tussen broers is een van de centrale thema's van Beresjiet, het Boek Genesis. Eerst het verhaal over de eerste broers, Kaïn en Hewel/Abel, dat vertelt over de moord door Kaïn op zijn jongere broer (Beresjiet 4:1-15), dan de scheiding tussen Jischak en Jisjmaël (Beresjiet 21), vervolgens het sluwe bedrog door Ja'akov van Esav, de oudere van de tweeling, in de volgende generatie (Beresjiet 25:19-34 en 27:1-28:8), en uiteindelijk de wraak van Josefs broers op de favoriete zoon van hun vader (Ja'akov). (Beresjiet 37:12-36)

Het verhaal achter het feest van Chanoeka, de vertelling over Mattitjahoe, de priester van Modi'in, en zijn vijf zonen – Jochanan, Sjim'on, Juda, Eleazar en Jonathan - waarover wordt verteld in de boeken Maccabeeën I en Maccabeeën II, contrasteert daarmee; het is een verhaal over een harmonieuze familie. De broers gaven leiding aan een opstand tegen Antiochus IV vanwege diens onderdrukking van het joodse leven en de joodse praktijk en vierden samen de overwinning van de herinname van de Tempel in Jeroesjalajiem in 164 vóór de gewone jaartelling. Dit, ondanks het feit, dat Juda, de middelste zoon, de leider was en niet Jonathan, de oudste.

Nadat de Assyrisch-Griekse bezetter in het jaar 140 van de gewone jaartelling eindelijk was verslagen, en de priesterlijke familie der Chasmonaïem (Hasmoneeërs) de politieke macht in handen had gekregen, was corruptie al spoedig aan de orde van de dag en de familie kreeg voortdurend te maken met conflicten en een onderlinge machtsstrijd. Dat is de reden waarom de rabbijnen de Maccabeeën-boeken niet opnamen in de bijbelse canon, maar dat is een ander verhaal. Het punt dat ik wil maken is dat het bekende Chanoeka-verhaal een ongecompliceerd verhaal is over het heldendom van alfa-mannen, waarin Juda de Maccabeeër ('de hamer') en zijn voor vrijheid vechtende broers zegevierden.

Het verhaal over Josef is veel complexer. Als we het zorgvuldig lezen kan het niet anders of we stellen vragen over wat mannelijkheid eigenlijk is. Het zijn vragen die voor het eerst opdoemen bij de schildering van Ja'akov en Esav. In het begin van hun verhaal lezen we dat terwijl Esav „een uitstekend jager was, een man van het veld“, Ja'akov „een rustig man“ was (*isj tam*) – een 'gladde man' in elke betekenis van het woord, 'die graag in tenten' zit, dat wil zeggen, dichtbij zijn moeder. (Beresjiet 25:27) In het verhaal over Josef worden de broers niet zo zeer als tegenpolen neergezet, maar ontdekt de lezer dat één broer apart wordt gezet ten opzichte van de anderen, op een manier die onze verwachtingen over de geslachten in de war schopt.

Het onderscheid met betrekking tot Josef begint met de mooie mantel die hij als geschenk van zijn vader krijgt: een *ketonet passiem*, een 'veelkleurig gewaad' dat tot aan zijn 'handpalmen' komt. Interessant genoeg geeft de mantel van Josef meer aan dan zijn speciale plaats in Ja'akovs gevoelens; *ketonet passiem* is ook de kledij van een prinses. In Sjemoeël/Samuel II lezen we dat toen Tamar, de dochter van koning David, werd aangerand door haar halfbroer Amnon (Sjemoeël II 13:18) ze „een *ketonet passiem* droeg, zoals de maagdelijke koningsdochters dat als overkleed droegen.”

Josef ging dus gekleed als een maagdelijke prinses, en dit 'prinsessenkleed' biedt ook een visuele representatie van de unieke kwaliteiten van Josef. Josef was niet eenvoudigweg een herder zoals zijn broers, hij was een dromer. En Josefs dromen onthulden zijn buitengewone roeping als iemand die apart stond. Het verrast nauwelijks dat Josefs oudere broers de gelegenheid te baat namen om zich op hem te wreken. Dankzij het optreden van de oudste van de broers, Reoewén, hebben zij hem niet gedood. En Juda kwam met het plan om Josef te verkopen aan een voorbijtrekkende caravan van Jisjmaëlieten (of Midjanieten – de Tora lijkt twee versies van de vertelling te geven), die hem meenamen naar Egypte en hem verkochten aan Potifar, de hoveling en het hoofd van de huishouding van de Farao. (Beresjiet 37:25-36)

Josef was anders, en het incident met de vrouw van Potifar biedt nóg een inzicht in dat verschil. (Beresjiet 39:6-20) Aan de ene kant vertelt het verhaal op dit punt simpelweg over de kwetsbaarheid van Josef, de „Hebreeuwse slaaf“, in het huis van zijn Egyptische meester en meesteres. Daardoor begrijpt de lezer waarom Josef wegrent, wanneer zij bij verschillende gelegenheden blijft smeken om met haar „te liggen“. Aan de andere kant begint het verhaal met te vertellen hoe „mooi“ Josef was – letterlijk mooi – „*wajehie Josef jefé to'ar wifé mar'é*“ – „Zo wordt Josef mooi van gestalte en mooi van gezicht“. (Beresjiet 39:6)

Op het eerste gezicht functioneert de verwijzing naar Josefs „schoonheid“ eenvoudig als een inleiding, waarin wordt verklaard waarom „de vrouw van zijn meester haar oog op hem laat vallen“. (39:7) Maar deze zinsnede is meer dan een opmerking over Josef. De zin brengt hem in direct verband met zijn moeder, Rachel, „(...) *weRachel hajeta jefat to'ar wifat mar'é*“ – „en Rachel was mooi van gestalte en mooi van gezicht“, wat verklaart waarom Ja'akov verliefd op haar werd. (Beresjiet 29:17)

Het Hebreeuws is een taal die slechts mannelijk en vrouwelijk kent (en niet 'onzijdig', red.); daarom zijn de werkwoorden, zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden die met betrekking tot Rachel worden gebruikt 'vrouwelijk', en degenen die voor Josef worden gebruikt 'mannelijk'. Maar het verschil in sekse onderstreept slecht de overeenkomst tussen de twee *pesoekiem*. (verzen, red.) Bovendien dient in de speciale context van het Josef-verhaal, de beschrijving van Josef als de mooie, favoriete zoon van de mooie, favoriete echtgenote alleen maar om Josef nog meer van zijn broers af te zonderen.

Wanneer de zonen van Ja'akov tenslotte worden herenigd (Beresjiet 45) heeft het Josef-verhaal een gebruikelijke *happy ending*, die bedoeld is om een normaler beeld van hem te geven en hem te integreren, maar de ongebruikelijke verschijning van Josef zorgt ervoor dat wij uitgedaagd worden om onze vooronderstellingen te onderzoeken. Uiteindelijk heeft de mooie Josef kunnen overleven door nog een andere belichaming aan te nemen: gekleed als een Egyptische heerser zijn diens broers er niet in geslaagd hem te herkennen, elke keer dat zij hem ontmoetten; uiteindelijk moest Josef zijn identiteit aan hen onthullen. (Beresjiet 45:1)

Josef verschilde totaal van zijn broers. Hij hulde zich in vele gedaanten, waardoor hij een eenvoudig begrip van geslacht overstijgt. Het Progressieve Jodendom geeft leiding aan de joodse wereld bij het erkennen van de rechten van de LHBTQI+-mensen, en daarbij herinnert het Josef-verhaal ons er aan hoe belangrijk het is om een nieuw begrip van geslacht en seksualiteit te ontwikkelen als wij de Tora lezen.